PRITARTA
Šiaulių rajono savivaldybės tarybos
2015 m. spalio 29 d. sprendimu Nr. T-

ŠIAULIŲ RAJONO KAIRIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO „SPINDULĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

SPINDULIUKAS

Kairiai
2015 m.

TURINYS

I. Bendrosios nuostatos..... 3
II. Ikimokyklinio ugdymo principai..... 6
III. Ugdymo(si) tikslai ir uždaviniai..... 7
IV. Ugdymo(si) metodai, turinys, priemonės..... 7
V. Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas..... 53
VI. Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai 54

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Bendros žinios apie įstaigą.

Mokyklos pavadinimas	Šiaulių r. Kairių lopšelis-darželis „Spindulėlis“
Adresas	Salduvės g.16, Kairių mstl., Kairių sen., LT-80114 Šiaulių rajonas.
Ugdymo kalba	Lietuvių
Mokyklos savininkas	Šiaulių rajono savivaldybė, viešasis juridinis asmuo, klasifikatoriaus kodas 111105174, adresas: Vilniaus g. 263, LT-76337 Šiauliai. Šiaulių rajono savivaldybė teises ir pareigas įgyvendina per Šiaulių rajono savivaldybės tarybą
Mokyklos grupė	Neformaliojo švietimo mokykla, kodas 3160
Pagrindinė veiklos sritis	Švietimas (kodas 80), pagrindinė veiklos rūšis – ikimokyklinis ugdymas (kodas 80.10.10), kita veiklos rūšis – priešmokyklinis ugdymas

Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos.

Ugdymo programa parengta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 7 d. įsakymo Nr.V-1009 redakcija), Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos parengtomis „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“, bei „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, atsižvelgiant į švietimo sistemos reformos kryptis, pagrindinius ikimokyklinio ugdymo pertvarkymo principus, nuostatas, bendruomenės poreikius, pasiūlymus.

Lopšelyje-darželyje, atliepiant vaikų individualumą, siekiama užtikrinti jų socialinę raidą ir saugumą („Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“ 2003 m.).

Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos vaikams lavinti savo gebėjimus, laisvai reikšti nuomonę, išsakyti savo mintis, gauti ir perduoti informaciją, visapusiškai auklėtis ir ugdytis. Ugdomi vaiko socialiniai, komunikavimo, pažinimo, meniniai, sveikatos saugojimo gebėjimai (Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, 1995 m.).

Lopšelyje-darželyje užtikrinama galimybė ir sudaromos vaikui sąlygos žaisti, turėti tokias veiklos sąlygas, kokių reikia fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi (Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996 m.).

Ugdant vaiką prioritetinis vaidmuo tenka šeimai (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1995).

Vaikas ugdomas atsižvelgiant į jo auklėjimo šeimoje tradicijas, vaikų įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas. Šeimas skatiname dalyvauti grupės gyvenime, ugdymo procese, veikloje. Užtikrinant veiksmingą, kokybišką, sveiką vaikų ugdymą(si) vaikams pagal poreikį teikiama informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011 m.).

Visapusiškas, harmoningas vaiko ugdymas(sis) organizuojamas visų lopšelio-darželio ugdytojų ir šeimos darnoje.(Europos tėvų teisių chartija, 2003 m.)

Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindas.

Lopšelyje-darželyje kurdami visiems jaukią ir malonią aplinką remiamės esminėmis egzistencialistinėmis, humanistinėmis, rekonstruktyvistinėmis bei progresyvistinėmis ugdymo krypčių idėjomis. Vaikas mokosi skatinamas prigimtinių veiksnių – meilės, vidinės išminties, smalsumo, geros valios, sąveikaudamas su kultūrine aplinka, stebėdamas, išbandydamas,

tyrinėdamas, eksperimentuodamas, aktyviai veikdamas „čia ir dabar“, kurdamas, laisvai ir savarankiškai pasirinkdamas veiklą, siekdamas išreikšti save, bendraudamas ir bendradarbiaudamas su vaikais bei suaugusiais.

Pedagogai supranta vaikystę kaip vertybę, suvokia vaiko ugdymosi džiaugsmus ir sunkumus, patys geba mokytis iš vaiko. Lopšelyje-darželyje ypatingas dėmesys skiriamas dorinėms, demokratinėms ir etninėms vertybėms. Siekiama, kad vaikas mokytųsi pats, ieškotų ir kauptų informaciją, įvaldytų pasaulio pažinimo būdus, atrastų individualų saviraiškos stilių, tenkintų savo polinkius ir interesus, t. y. gyventų natūralų gyvenimą, kauptų individualią patirtį. Pedagogas padeda vaikui kaip ugdymo proceso organizatorius, partneris, modelis, patarėjas, tarpininkas, globėjas. Taiko aktyvius ugymo (si) metodus, vadovaujasi individualizavimo bei integravimo principais, kelia vaikui atvirus, probleminius klausimus, sudaro pasirinkimo, iššūkių, alternatyvių galimybių situacijas.

Vaikas skatinamas ruoštis nuolatiniam savarankiškam mokymuisi visą gyvenimą, sudarant sąlygas pačiam vaikui susigaudyti savyje.

Pedagogai ir jų pasirengimas.

Įstaigoje dirba kvalifikuoti pedagogai, gebantys kūrybiškai organizuoti ugdymo procesą, tenkinti vaikų individualius poreikius, vertinti vaiko pasiekimus ir pažangą. Visi pedagogai turi aukštąjį pedagoginį išsilavinimą. Vaikams pagal poreikį teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, judesio korekcijos mokytojo pagalba. Vaikų meninę kompetenciją ugdo meninio ugdymo mokytoja. Visi pedagogai sudaro darnią, vieningą komandą, kurios iniciatyvi veikla padeda siekti vis geresnės ugdymo kokybės.

Dalijamės gerąja darbo patirtimi su rajono, respublikos ikimokyklinių įstaigų pedagogais, organizuojame atvirų durų dienas visuomenei. Rengiame projektus bendradarbiaujant su kitomis institucijomis. Pedagogai gerai įvaldę individualizuoto ugdymo principą, todėl ugdymas grindžiamas kiekvieno vaiko asmenybės pažinimu, ugdymo(si) poreikių pripažinimu. Numatomos veiklos ir sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis ir tobulėti.

Lopšelio-darželio savitumas.

Lopšelyje-darželyje organizuojamas ankstyvasis, ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Ankstyvasis ugdymas teikiamas vaikui nuo 1 iki 3 metų, ikimokyklinis – nuo 3 iki 5 metų, priešmokyklinis ugdymas – kai tais kalendoriniais metais vaikui sueina 6 metai. Grupės gali būti mišrios, komplektuojamos pagal vaikų amžių, tėvų poreikius. Vaikams, turintiems raidos sutrikimų, teikiama logopedo, specialiojo pedagogo, judesio korekcijos mokytojo pagalba.

Lopšelyje-darželyje veikia viena 5 (penkių) dienų, 24 valandų režimo grupė, kitų trijų grupių veiklos trukmė – 10,5 valandos.

Nuo 1998 m. vykdoma lopšelio-darželio bendruomenės parengta saugios ir sveikos gyvensenos programa „Sveikas darželis“. 1999 m. esame įtraukti į Lietuvos sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą. Dalyvaujame respublikinėje ikimokyklinių įstaigų darbuotojų asociacijos „Sveikatos želmenėliai“ veikloje. Nuo 2012 m. prisijungėme prie vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo projekto. Parengėme ir vykdome lopšelio-darželio olimpinio ugdymo „Nuo mažo vaikelio link olimpinio kelio“ programą. Turime sukaupę gerąją darbo patirtį sveikos gyvensenos ugdymo klausimais ir aktyviai vykdome idėjų sklaidą miestelyje, rajone, respublikoje. Lopšelis-darželis turi savitą ir individualų sveikatos ugdymo modelį. Ugdymo procesas orientuotas į sveikatos vertybes, grindžiamas fizinio aktyvumo optimizavimo, natūralaus grūdinimo, subalansuotos mitybos, palankaus mikroklimato gerinimo, saugios elgsenos įgūdžių ugdymu. Vykdoma ankstyvoji prevencija įgyvendinant „Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programą“.

Mokytojai turi patirties etninio ugdymo srityje. 1995 m. lopšelio-darželio mokytojų parengtos etnokultūrinio ugdymo gairės, sukaupta metodinė medžiaga bendruomenės nariams padeda suvokti etnines tautos kultūros vertybes, ugdytis dorovines nuostatas. Etninis ugdymas planuojamas vadovaujantis etninės kultūros ugdymo metodinėmis rekomendacijomis.

Vaikų ugdymui reikšmingi geografiniai, istoriniai, kultūriniai, socialiniai ypatumai. Kairiai įsikūrę apie 7 km. į rytus nuo Šiaulių miesto prie kelio Šiauliai–Panevėžys, šalia Kairių ežero. Lopšelis-darželis yra Kairių miestelio centre. Netoliese yra Kairių seniūnija, kultūros namai, biblioteka, medicinos punktas, paštas, bažnyčia, pagrindinė mokykla, policijos nuovada. Nuolatiniai lopšelio-darželio socialiniai partneriai: Kairių seniūnija, kultūros namai, biblioteka, mokykla, bažnyčia. Su minėtomis institucijomis lopšelio-darželio bendruomenę sieja glaudūs bendravimo ir bendradarbiavimo ryšiai. Socialiniai partneriai aktyvūs švenčių, įvairių renginių, projektų, akcijų dalyviai. Įstaiga tampa vis labiau veikli, informatyvi bendradarbiaujant su miestelio bendruomene.

Sudaromos galimybės vaikams stebėti, pažinti gamtą, stiprinti sveikatą išvykų metu į Kairių pušyną, Ragelio salą, netoliese esančias pievas, laukus, prie Šiladžio upelio. Naudingos ir įdomios ekskursijos organizuojamos į esančius miestelyje prekybos centrus, įstaigas. Pažintinė kompetencija plėtojama organizuojant edukacines išvykas, ekskursijas į Šiaulių miestą ir rajoną.

Kartu su tėvais, socialiniais partneriais organizuojame etnokultūrinius-edukacinius renginius: pažintinės išvykos po Kairių miestelį, į Šiaulių miesto dviračių muziejų, prie Talšos ežero ir Lapės skulptūros, susitikimai su Kairių miestelio žmonėmis, edukacinė veikla D. ir V. Juškų mini etno grytelėje, J. Vaičekauskienės senovinių rakandų muziejuje, Šiladžio žemės ūkio bendrovėje, pas ūkininkus. Lopšelio-darželio bendruomenė aktyvi Kairių miestelyje organizuojamų švenčių, renginių dalyvė.

Plėtojant švietėjišką, edukacinę ir kultūrinę veiklą, gerosios darbo patirties idėjų sklaidą bendradarbiaujama su Anykščių, Vilniaus, Kauno lopšeliais-darželiais „Spindulėlis“.

Įgyvendinant tarptautinius e‘Twinning projektus, sudarytos sąlygos vaikų socialinės kompetencijos plėtotei, susipažįstant su vaikais iš kitų šalių, jų pomėgiais, kultūra ir tradicijomis.

Kvalifikuoti, kūrybingi pedagogai padeda vaikui siekti pažangos, įgyti būtinų kompetencijų organizuodami visuminį vaiko ugdymą(si), kalendorines, tradicines šventes, išvykas, taikydami įvairius ugdymo metodus, rengdami projektus. Rūpinamės, kad vaikai iš socialinės atskirties, socialinės rizikos šeimų būtų apimti instituciniu ugdymu ir kryptingai integruotųsi į visuomenę. Visapusiškas, harmoningas vaiko ugdymas(sis) organizuojamas visų lopšelio-darželio ugdytojų ir šeimos darnoje. Šiandieną jau esame pasiekę, kad šeima ir mokytojai tapo lygiaverčiai ugdymo partneriai, atsakingi už vaiko ugdymą(si).

Sąveikoje su visa bendruomene kuriama sveika, saugi, harmoninga aplinka, atliepianti visų bendruomenės narių poreikius, lūkesčius. Taikomas komandinis darbas, diegiamas projektinis metodas. Bendruomenė toleruoja naujoves, aktyviai reaguoja į vykstančius pokyčius.

Bendradarbiavimas su šeima.

Kurdami programą pedagogai vadovaujasi tėvų nuostatomis, lūkesčiais ir poreikiais bei prisiima atsakomybę už vaiko visuminį ugdymą(si).

Bendruomenė susitelkusi, daugelį vaikų, lankančių lopšelį-darželį, sieja giminystės ryšiai, dažnai šeimos draugauja tarpusavyje. Yra dalis vaikų, kurių tėvai taip pat lankė mūsų lopšelį-darželį. Šalia įsikūrusiose privačiose valdose dažnai gyvena kelios šeimos kartos.

Tėvai linkę bendrauti ir bendradarbiauti su pedagogais, domisi vaikų ugdymu(si), dalyvauja lopšelio-darželio ir grupių organizuojamuose renginiuose, bendruose projektuose. Nuolat tariamės dėl individualių vaiko ugdymosi poreikių ir išgalių, kylančių problemų sprendimo būdų, veiksmingų ugdymo metodų taikymo. Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje. Bendradarbiavimą grindžiame pozityviomis nuostatomis: tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu, įsiklausymu į vienas kito poreikius ir interesus, pagarba šeimos vaidmeniui, ugdant vaiką.

Tradicinės bendradarbiavimo formos:

- Individualūs pokalbiai, konsultacijos.
- Grupės/įstaigos susirinkimai.
- Skelbimai lentoje.
- Foto nuotraukos.

- Vaikų darbų parodėlės grupėse, lopšelio-darželio mastu.
- Šventės, renginiai.

Inovacinės bendradarbiavimo formos:

- Vaikų vertinimo aplankalai.
- Probleminiai susitikimai.
- Savanoriavimas adaptacijos laikotarpiu.
- Elektroninis paštas.
- Laiškai tėvams.
- Internetinė platforma Facebook.
- Grupių/darželio projektai.
- Padėkos (raštu).
- Tėvų dalyvavimas grupės ugdymo procese.
- Apskritieji stalai.
- Šeimos parodos.
- Namų užduotys.
- Teminiai lankstinukai.
- Videomedžiaga.
- Multimedijos pranešimai.
- Spaudos pranešimai.
- Kūrybinės užduotys „čia ir dabar“.
- Įstaigos internetinė svetainė.
- Stendiniai vaizdiniai pranešimai.

Sukurtas įstaigos internetinis tinklalapis (www.kairiudarzelis.lt) padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Lopšelio-darželio pedagogai vadovaujasi principais, išdėstytais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje, Švietimo įstatyme, priešmokyklinio ugdymo programoje. Laikantis šių principų, lopšelyje-darželyje ypač išskiriame ugdymo(si) procesą apsprendžiančius principus:

- **Socialinio kultūrinio kryptingumo**

Ugdymo turinys orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimą ir tolerancijos ugdymą, grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis.

- **Individualizavimo**

Ugdymas organizuojamas individualiai, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko išgales, patirtį, reikmes, poreikius, pomėgius, gabumus, sveikatą, brandos ypatumus, šeimos tradicijas, prireikus – specialiuosius ugdymosi poreikius.

- **Integralumo**

Vadovaujantis visuminiu požiūriu į vaiką, siekiama vientiso fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo sričių plėtojimo; remiamasi integraliu kompetencijų ugdymu.

- **Kontekstualumo**

Ugdymo turinys siejamas su artimiausia vaiko aplinka, socialiniais kultūriniais jos pokyčiais; siekiama, kad vaiko ugdymo patirtys jam būtų prasmingos, aktualios, įdomios.

- **Pozityvios sąveikos**

Ugdymo proceso metu siekiama sąveikos (vaiko, tėvų (globėjų), pedagogų, kitų asmenų), kuri remiasi pagarba, gebėjimu įsiklausyti į kito nuomonę. Skatinamas vaikų pasitikėjimas savo jėgomis, rūpestingumas ir atsakingo bendruomenės nario formavimasis.

- **Kūrybiškumo**

Prigimtines kūrybines vaiko galias ir saviraišką skatina ir puoselėja kūrybiškas pedagogų pedagogų požiūris į ugdymą.

- **Sveikatingumo**

Vaikai ugdomi fiziškai ir psichologiškai saugioje, sveikoje aplinkoje. Formuojama nuostata sveikai gyventi, saugiai judėti ir veikti.

- **Humaniškumo**

Vaiką gerbiame kaip asmenybę, užtikrindami jo teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį ir asmeninę patirtį.

- **Tautiškumo**

Padedama vaikui perimti tautos, kultūros tradicijas, papročius, etnokultūros vertybes. Drauge su šeimos nariais siekiama, kad nuo mažens vaikai gerbtų tautos tradicijas, papročius, vertybes. Tautiškumo pradmenis ugdomi natūraliai gebant išnaudoti susiklosčiusias situacijas.

- **Įvairovė**s

Vaikų, šeimų kultūrinė įvairovė suprantama kaip norma ir laikoma, kad visiems vaikams naudinga ugdytis, nes jie praturtina vienas kitą tuo, kad jie yra skirtingi bei padeda pažinti pasaulį tokį, koks jis yra.

III. UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymo programos tikslas:

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenimis.

Ikimokyklinio ugdymo programos uždaviniai.

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogiška sąveika grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

- Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

IV. UGDYMO(SI) METODAI, TURINYS IR PRIEMONĖS

Įgyvendindami programos turinį, vadovaujamės pagrindiniais ugdymo(si) metodais:

- Žaidimas – tai pagrindinė vaiko veikla. Žaidimas skatina vaiko teigiamas emocijas, padeda formuotis socialiniams įgūdžiams, natūraliu būdu sukoncentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą.
- Vaizdinis – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius.
- Praktinis – padedantis vaikui per veiklą pažinti, suvokti jį supančią aplinką.
- Žodinis – (pokalbis, pasakojimas, aiškinimas) suteikiantis galimybę perduoti informaciją.
- Kūrybinis – skatinantis vaiką kelti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų.
- Projektinis – skatinantis vaiko kūrybiškumą, bendravimą ir bendradarbiavimą su bendraamžiais ir suaugusiais, smalsumą, informacijos ieškojimą ir panaudojimą.

- „Minčių lietus“ – laisvai išreiškiami vaiko norai, siūlomos idėjos. Metodo tikslas – pateikus klausimą leisti vaikui siūlyti kuo daugiau galimų sprendimų. Vaiko pasisakymai greiti, neapgalvoti, todėl labai originalūs.
- Diskusijos ir debatai – vaikai bendrauja tarpusavyje, atsakydami vieni kitiems į iškilusius klausimus.
- Modeliavimas – mokymasis stebint kitą.
- „Smegenų šturmas“ – kuo daugiau idėjų veiklai, temai, eksperimentui ir t.t.
- Netradicinis – (mokytojo sukurtas, atrastas „mano metodas“).

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, vietos, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerąją patirtį.

Ugdymo turinys

Ugdymosi turinys sudarytas atsižvelgiant į ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus tarpsnio ypatumus, vaikų fizines, emocines, intelektines išgales, gebėjimus, poreikius. Programos turinys siejamas su programos tikslu ir uždaviniais. Ugdymo turinys išdėstytas pagal kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė, kurios susietos su 18 vaiko ugdymosi pasiekimo sričių, aprašytų ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (LR švietimo ir mokslo ministerija „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, 2014). Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje ugdymosi srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir žinios, pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Programoje numatytas ugdymo turinys – orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją vertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą. Ugdymo (si) būdus bei metodus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį – planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir pan.

Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė.

1. SOCIALINĖ KOMPETENCIJA sietina su šiomis ugdymo (si) sritimis: savivokos ir savigarbos, emocijų suvokimo, savireguliacijos ir savikontrolės, santykių su suaugusiais, santykių su bendraamžiais bei iniciatyvumo ir atkaklumo				
Eil. Nr.	**Ugdymosi sritis**	**Žingsniai**	**Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)**	**Vaiko veikla**
1.1.	**SAVIVOKA IR SAVIGARBA** **Vertybinė nuostata.** Save vertina teigiamai. **Esminis gebėjimas.** Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/ mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.	1 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia, pašauktas vardu, padrąsintas, save vadina vardu, pasako vardą kitam, bando pirštukais parodyti metus. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Skiria save, rodo nuotraukose šeimos narius, brolį, sesę ir kitus darželio darbuotojus, grupės draugus, tam tikros profesijos žmones. Aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi šeimą, namus, atlieka tam tikrus darbus, kurių rezultatais mes naudojamės. Mokosi papasakoti apie save, pasakyti savo vardą, piršteliais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius.
		2 žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, siekia savarankiškumo, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.	
		3 žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, (skiria lytį). Pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	
		4 žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas. Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Pasakoja apie save: amžius, išvaizda, lytis, pomėgiai, gebėjimai. Ieško savęs nuotraukose, stebi veidrodyje. Žaidžia bendravimo žaidimus, kartoja ir įsimena savo vardą, pavardę, kitų vaikų vardus, pomėgius. Pristato save kitiems, perduodamas simbolinį ženklą. Diskutuoja, kokie patys vaikai yra, ko nori, kaip jaučiasi. Klausosi literatūros kūrinėlių ir aiškinasi, kas patinka, o kas ne, kas gera, o kas bloga. Lygina save, koks yra dabar ir koks buvo anksčiau: pasakoja, ką geba, žymi bei meninėmis priemonėmis vaizduoja savo augimą, pasiekimus. Žiūrinėja savo ankstesnių ir dabartinių metų kūrybinių darbų albumus,

		5 žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	pastebėdami, kiek daug išmoksta augdami. Kuria knygelę apie save, įsegdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų, kitų šeimos narių pieštus portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto, ar panašus, kokį patį mato save pats ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Sudaro savo gyvenimo liniją iš piešinių, paveikslėlių, nuotraukų. Kuria savo galimybių „saulę“, ant spindulių rašydami, ką gali. Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaisdami, veikdami su daiktais. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Žaidžia „komplimentų“ žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinėlių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knygeles, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminystės ryšius (dukra, anūkė ir t.t.), sudaro savo šeimos medį. Laikosi šeimos ir bendruomenės narių susitarimų, tvarkos. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.
		6 žingsnis	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.	
1.2.	**EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA** **Vertybinė nuostata.** Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. **Esminis gebėjimas.**	1 žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus. Kalba apie jausmus, žiūrinėdamas paveikslėlius, nuotraukas, piešinius, knygų iliustracijas. Išdarinėja grimasas žvelgdamas į veidrodį. Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsti, kaip jautiesi, su kokiu žaislu nori žaisti. Žiūri nuotraukas ir pasako, kur mergaitės, o kur berniukai. Savo jausmus išreiškia bendraudamas ir žaisdamas vaizduotės žaidimus. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jis jaučiasi, ką jis mėgsta, su kokiu žaislu nori žaisti. Vartoja „aš“,
		2 žingsnis	Reiškia pastovesnes emocijas, tačiau dar	

	Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ar jausmus, bandо į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, atsižvelgti į kito norus) neskaudinti		būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	„mano“, „man“ („Aš noriu lėlės“). Vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: „Agnė gera“, „Agnė bloga“, vėliau – „Aš – gera(s)“. Savo elgesį vertina, atsižvelgdamas į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido išraišką. Nenoriai dalinasi savo žaislais, asmeniniais daiktais. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako ačiū, prašau. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus.
		3 žingsnis	Pradeda atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradeda naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	
		4 žingsnis	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoja. Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.	Tyrinėja savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas. Aiškinasi veido išraiškos mimikas: nusiminęs, piktas, verkiantis, džiugus. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus prieš draugą ir prieš veidrodį: šypsosi sau, draugui, nustemba (pakelia antakius); vaizduoja pyktį (suraukia kaktą); baimę (išplečia akis); įniršį (išsišiepia rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempia apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas,
		5 žingsnis	Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoja. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir	svarstydamas, iš ko galima suprasti, kad kitam linksma, liūdna, pikta, skaudu. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie nuotaikos. Tyrinėja ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoja į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt. Naudoja „nuotaikų lentą“: gamina veidukus, simbolines nuotaikų korteles, vaizduoja tam tikrą išraišką, savo nuotaiką, skaičiuoja ir nusprendžia, kokia nuotaika

			žodžiais, o ne veiksmais.	vyrauja grupėje. Liūdniems, piktiems vaikams padeda patarimų korteles (simbolius). Kitiems reiškia supratimą, užuojautą tinkama balso intonacija. Simboliniais paveikslėliais ženklina knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria nuotaikingų veidų paveikslą. Žaidžia spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, šviesos stalu, pasakydamas, kokios spalvos tą dieną nuotaika. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinių, jas išreikšdamas spalvomis, linijomis, formomis. Žaidžia saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėdamas, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikindamas, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti. Kasdienės, ugdomosios veiklos, pasivaikščiojimų, išvykų bei ekskursijų metu, bendraudamas rodo jautrumą kitiems. Domisi draugo savijauta, stebi, kada kitam liūdna, skauda, gera ar linksma, nuramina, džiaugiasi kartu. Paguodžia kitus myluodamas, sūpuodamas, kykuodamas, maldydamas, žaidindamas, juokindamas.
		6 žingsnis	Pavadina bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	
1.3.	**SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ** **Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. **Esminis gebėjimas.** Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.	1 žingsnis	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, laiku miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių, prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia emocinius (kykavimo, mylavimo) žaidinimus. Gina save protestuodamas: garsiai verkia, bėga šalin, prieštarauja („ne, nenoriu“).
		2 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiraminimo. Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus.	
		3 žingsnis	Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų,	

			susitarimų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	
		4 žingsnis	Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu, laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.	Kasdienių situacijų metu aiškinasi kultūringo bendravimo, elgesio įvairiose situacijose taisykles. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuodamas apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudamas, kaip pats pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Atlikdamas tą patį darbą netrukdo dirbančiam šalia, tariasi dėl bendrų veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdamas į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydamas, gerbdamas jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsispirti, nes juose slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodamas draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelniukus“, „užaugina gerumo medį”, ant jo kabindamas gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidinimus: mylavimus, kykavimus, juokinimus ir kt.
		5 žingsnis	Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.	
		6 žingsnis	Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Lengvai	

			priima dienos ritmo pasikeitimus.	
1.4.	**SANTYKIAI SUAUGUSIAIS** **Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais. **Esminis gebėjimas.** Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.	1 žingsnis	Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas. Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, padedamas pedagogo nurimsta ir įsitraukia į veiklą.	Bando laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų (apsikabinimai, pasibučiavimai ir pan.). Tinkamai reaguoja į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido mimiką. Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda draugams ar auklėtojai. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus-pakaitalus. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Mėgsta drauge veikti su suaugusiu (žaisti, vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.). Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Mimika, gestais išreiškia meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kaltę, gėdą. Žodžiu išreiškia norus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprengiamas, bando tai padaryti pats.
		2 žingsnis	Parodo prieraišumą juo besirūpinančiu suaugusiuoju. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Bijo nepažįstamų žmonių. Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.	
		3 žingsnis	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis suaugęs yra šalia jo arba matomas netoliese.	
		4 žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima	Atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Dalinasi įspūdžiais, kaip padeda suaugusiems ir šeimos

			pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklusti, priešintis.	nariams. Įsiklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais, mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviesti.
		5 žingsnis	Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	
		6 žingsnis	Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiaisiais. Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiaisiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiškai. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio	

			suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	
1.5.	**SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAS** **Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. **Esminis gebėjimas.** Supranta , kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	1 žingsnis	Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Žaidžia, neatiminėja žaislų, netrukdo draugams, neskriaudžia ir netrukdo aplinkiniams, veikia draugiškai, dalinasi žaislais, džiaugiasi savo ir kitų žaidimu ar darbo rezultatais. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Bando sulaikyti neigiamus jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi suaugusiaisiais, esančias grupėje, atsako į pakalbinimą. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikiausiai žaidžia 2-3 vaikai. Reiškia palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir kt. Savo teises gina protestuodamas. Pradeda domėtis vienas kitu: pavadina žaislus, veiksmus, prašo, komentuoja.
		2 žingsnis	Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus. Duoda žaislą kitam, jį ima iš kito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda.	
		3 žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	
		4 žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Diskutuoja apie draugus ir draugystę, domisi jų darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone. Aiškinasi sąvoką „draugas“, įvardina artimiausius draugus. Surengia „minčių lietų“ apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi vienui vieni. Aiškinasi, jog draugai atrodo įvairiai, turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, išradingi, kantrūs, kartais užsispyrę. Ruošia stendą apie draugų talentus, piešdami, paveikslėliais žymėdami, ką kiekvienas daro geriausiai. Kartoja susitikimo ritualus, perduodamas vienas kitam grupės simbolį, kreipdamasis vardu, pasilabindami, vartodamas liaudiškus pasveikinimus, palinkėjimus. Domisi patarlėmis, priežodžiais apie šiltus žmonių santykius. Vardija, kieno koks daiktas ar žaislas, dalijasi žaislais, saugo ir tausoja ne tik
		5 žingsnis	Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu	

			žaidžia. Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	asmeninius, bet ir draugo, bendrus žaisliukus. Naudoja susidraugavimo būdus: mandagiai pasisveikina, pasiūlo kartu pažaisti, pasidalina žaislais, tinkamai elgiasi, draugui padaro ką nors malonaus, padeda bėdoje, norą bendrauti parodo šypsena, maloniu žvilgsniu, gestais, kalba. Diskutuoja, svarsto apie tai, kas stiprina ir kas silpnina draugystę. Užmezga kontaktą su sau svarbiomis vaikų grupelėmis, kalbasi, ką nors praneša, pasakoja didelei vaikų grupei, kuria bendrus darbus, projektus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Kuria grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešia jas, užrašo, parenka simbolinius paveikslėlius. Lankosi kitose darželio grupėse, patirdamas kad aplink yra daug kitų vaikų, kad jie yra draugiški, neskriaudžia, kad žaisti kartu yra smagiau. Įvairios veiklos metu išklauso kitą, pagelbsti silpnesniam, jaunesniam už save, nesišaipo iš kito nelaimės, nesijuokia draugui padarius ką nors ne taip. Meninės veiklos metu gamina dovanėles, atvirutes draugams. Žaidžia vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariasi dėl vietos, vaidmenų, klausosi draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Žaidžia „vardų“, bendravimo, draugystės, situacijų modeliavimo žaidimus, ieško problemų sprendimo būdų. Organizuoja malonių linkėjimų, gražių pastebėjimų ratą (siunčia ratu žaisliuką). Žaidžia judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Interpretuoja, vaidina, fantazuoja drauge su kitais, išreikšdamas savo įspūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį. Stebi, tyrinėja, apmąsto, komentuoja savo santykius su grupės vaikais.
		6 žingsnis	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.	
1.6.	**INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS** **Vertybinė nuostata.** Didžiuojasi savimi ir	1 žingsnis	Savarankiškai juda link sudominusių žaislų, daiktų. Trumpam sutelkia dėmesį, seka judantį daiktą akimis, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.	Žaidžia su mėgstamais žaislais. Laikydamasis eina prie sudominusių daiktų. Žaidžia smulkiai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (kaišioja detales į atitinkamas ertmes ir kt.). Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų

	didėjančiais savo gebėjimais. **Esminis gebėjimas.** Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.		Žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti. Išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	bokštelį. Žaidžia su suaugusiuoju norimus žaidimus. Renka žaislus, deda į dėžes, kartoja daug kartų. Dėlioja formeles į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa, kad pasiektų žaislą. Ilgai tyrinėja sudominusį daiktą, žaislą. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo.
		2 žingsnis	Pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais, atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Negalėdamas įveikti kliūties protestuoja, reiškia nepasitenkinimą.	
		3 žingsnis	Energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	
		4 žingsnis	Pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų	Žaidžia ir atlieka įvairius darbelius dviese, grupelėje ar su visa grupe. Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Atlieka nesudėtingus darbus: išplauna teptukus, žaislus ir pan.

			grupelei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Pasiūlytą veikla atlieka savaip taip, kaip jiems įdomiau. Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Konstruoja iš įvairių medžiagų sudėtingus statinius. Jei nebaigia, grįžta vėliau. Savo sugalvotus darbus ir suaugusiojo pasiūlytas užduotis baigia iki galo. Atlieka kruopštumo, susikaupimo reikalaujančius darbus pvz.: įveria siūlą, įsiuva sagą, prisuka veržlę. Plėtoja savo sumanymus ilgesnį laiką. Pateikia savo sumanymus draugams ir kviečia juos prisijungti.
		5 žingsnis	Pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas, su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupelei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Pasiūlytą veiklą atlieka susikaupęs, išradingai, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	
		6 žingsnis	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo, vaikų grupelei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	

1. PAŽINIMO KOMPETENCIJA sietina su smalsiu, aktyviu aplinkos tyrinėjimu, žinių ir patirties įgijimu ir pritaikymu tolesniam pažinimui ir mokymuisi, problemų sprendimu				
Eil. Nr.	**Ugdymosi sritis**	**Žingsniai**	**Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)**	**Vaiko veikla**
2.1.	**APLINKOS PAŽINIMAS** **Vertybinė nuostata.** Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. **Esminis gebėjimas.** Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdina save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.	1 žingsnis 2 žingsnis 3 žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus. Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė). Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Susipažįsta su mašina, autobusu, dviratuku ir kt. transporto priemonėmis, su buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodo, o vėliau ir įvardina namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus. Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardina gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius (uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.). Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti spalvą, kiekį. Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). Vaisius bei daržoves rūšiuoja pagal tam tikrus požymius. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą. Randa kitą tokį pat atviruką su dailės kūrinio reprodukcija, fotografija. Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. Veikia su vaikiško dydžio namų apyvokos ir sodo tvarkymo įrankiais kartu tvarkosi grupėje, lauke. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaidžia su mechaniniais žaislais. Žaidžia su statybine medžiaga, stato nesudėtingus statinius, panaudoja siužetinius žaidimus. Atgamina, gretina, keičia daiktų vaizdus, nustato paprastus ryšius tarp to, ką atsimena ir mato. Pradeda naudoti daiktų pakaitalus. Supranta, įsijaučia ir atkartoja žaidime suaugusiuosius ir jų veiksmus. Žaisdamas su vyresnių vaikų ar suaugusiųjų rūbais, skraistėmis, apdangalais, batais, kuo nors apsimeta, patiria malonumą supanašėdamas su suaugusiuoju. Su lėle ir kitais siužetiniais žaislais žaidžia lyg su gyvais: glosto, maitina, migdo, prausia, šukuoja, rengia, vežioja ir pan. Žaidžia su realiais daiktais, tikroviškais ir neapibrėžtos paskirties žaislais, teminiais rinkiniais („namai“, „kirpykla“) bei vaidmenų atributais. Stebi, dalyvauja aptariant, klausosi, išsako savo nuomonę, liečia ir

				kitais būdais pažįsta pasaulį. Domisi temomis: žmogus - artimųjų žmonių veikla („Mama plauna indus“, Senelis skaito laikraštį“ ir pan.); daiktai - veiksmai su jais, jų paskirtis, namų apyvokos daiktai (rūbai, baldai, indai ir kt.), žaislai, darbo įrankiai (šluota, kibiras, laistytuvas ir kt.); gamta - augalai (medžiai, gėlės, daržovės, vaisiai), naminiai gyvūnai (katė, šuo, karvė, arklys, ožka, kiaulė, gaidys, višta, antis ir kt.) ir jų vaikai, laukiniai gyvūnai (kiškis, lapė, meška, vilkas ir kt.) ir paukščiai (varna, žvirblis, zylė ir kt.), vanduo buityje (bėga, šaltas-karštas, vandenyje maudosi, juo prausiasi, jame skalbia) ir gamtoje (bėga upeliukas, upė, jūra), metų laikai ir jų ypatybės (žiema-šalta, krenta sniegas, vasara – karšta, šviečia saulė ir t.t.).
		4 žingsnis	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, daržoves, grybus, gėles, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių.	Kaupia informacija apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžymybes. Susipažįsta su šalies sostine, šalies simbolika, prezidentu. Ugdomosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiuosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveikslus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiojimų metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairią medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir
		5 žingsnis	Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę. Žino savo gatvės pavadinimą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus. Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako	

			panaudojimo maistui būdus. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimu ir pan.).	kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštelius, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitiniais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo užsiėmimuose, prevencinėse programose. Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.
		6 žingsnis	Žino savo tėvų profesijas, žino savo namų adresą, įvardija savo giminaičius. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, buitį ir darbą. Žino tradicines šventes. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur jie gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui ir augalų panaudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Mokosi rūšiuoti atliekas. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.	
2.2.	**SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.	1 žingsnis	Skaičiavimas - gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne. Matavimas – domisi kitokios formos, dydžio, spalvos daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Skaičiavimas - paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus loto. Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį. Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant. Sistemina, klasifikuoja, apibendrina elementarią informaciją, skaičiuoja, matuoja, lygina, grupuoja. Eksperimentuoja. Dalyvauja

	Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.	2 žingsnis	Skaičiavimas - supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas – žaisdama stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	pažinimo, tyrinėjimų ir atradimų savaitėje. Aplinkoje ieško daiktų, kurių yra po vieną, kokių - po daug. Kalboje vartoja žodžius vienas, daug, nė vieno. Teisingai skaičiuoja daiktus, garsus, judesius. Taisyklingai vartodamas skaitvardžius. Skaičiuoja ir atskaičiuoja daiktus, judesius, garsus pagal pasakytą skaičių ar pateiktą pavyzdį. Matavimas - rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienarūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius. Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.) Dėlioja iš 2-4 dalių dėliones, korteles.
		3 žingsnis	Skaičiavimas - skiria sąvokas: mažai (vienas, du) ir daug. Pradeda suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Matavimas - tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktams lyginti skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat – ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	
		4 žingsnis	Skaičiavimas – skaičiuoja daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius	Skaičiavimas - į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Dėliojant dėlionę pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“). Paima

			grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas - atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. Salvina dryžiukais. Serviruoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampius ir kvadratus. Išklausęs pasakos, kurioje du– trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.
		5 žingsnis	Skaičiavimas - supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta? Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, sugeba pratęsti ją 1-2 daiktais. Skiria kelintinius	Matavimas - Lygina dvi daiktų grupes nuosekliai uždėdamas vieną daiktą ant kito ar pridėdamas vieną daiktą prie kito, pridedant ar nuimant daiktą, padaro iš daiktų grupės lygybę. Lygina labai kontrastingus, mažiau kontrastingus ir vienodus daiktus pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Dėlioja daiktus didėjimo arba mažėjimo tvarka pagal ilgį, plotį, aukštį, didumą, storį. Kambario ilgį, išmatuoja žingsniais, surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Lytėjimo, regėjimo bei judėjimo pojūčių pagalba susipažįsta su geometrinėmis figūromis. Aplinkoje ieško atitinkamos formos daiktų išsiaiškina, kad geometrinės figūros gali būti įvairių dydžių ir spalvų. Dėlioja geometrines figūras didėjimo ir mažėjimo tvarka. Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų. Įvairių žaidimų metu pratinasi skirti dešinę ir kairę rankas, nustatyti savo kūno dalių erdvinę padėtį ir pagal jas nurodo kryptį nuo savęs (pirmyn, atgal, aukštyn, žemyn, kairėn, dešinėn), skiria ir išreiškia žodžiais erdvinius vieno ar kito daikto santykius su savimi (prie manęs langas), juda

			skaitvardžius. Matavimas - skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane – už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan. Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.	nurodyta kryptimi: pirmyn, atgal, kairėn, dešinėn ir t. t., nusako daikto padėtį kito daikto atžvilgiu. Žiūrėdami įvairius paveikslėlius, atlikdami stebėjimus pasivaikščiojimų metu, susipažįsta su paros dalimis: diena, naktis, rytas, vakaras; aiškinasi jų nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.
		6 žingsnis	Skaičiavimas - sieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem,....daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais. Matavimas - skiria plokštumos ir erdvės	

			figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevartoja. Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevartoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius. Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	
2.3.	**TYRINĖJIMAS** **Vertybinė nuostata.** Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. **Esminis gebėjimas.** Aktyviai tyrinėja	1 žingsnis 2 žingsnis	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiai, garsai). Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. juda, kartoja judesius, praktikuojasi. Tyrinėja viską, kas yra aplinkui, ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį. Žaidžia su įvairių spalvų, formų, struktūros žaislais. Tyrinėja paviršiaus savybes: šaltas, šiltas, švelnus, šiurkštus, gruoblėtas, apskritas, kampuotas, spalvotas ir t.t.Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. Surenka, rūšiuoja ir sudėlioja daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaidžia su medžiagomis. Žiūrinėja

	save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	3 žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	knygas ir paveikslėlius. įkišęs ranką į „stebuklingą maišelį“, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti: kietą, minkštą, švelnų ar šiurkštų daiktą. Antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą. Piešia gamtoje rastais gamtiniais „dažais“. sukelia vėją: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu ir pan.). Natūraliai susidariusiose ir suaugusiojo parengtose situacijose lavina uoslės ir skonio suvokimą. Supranta sąvokas saldus – sūrus, kvepia – smirdi. Susipažįsta su kai kuriais senoviniais daiktais, įnagiais, sužino apie jų panaudojimą. Žaidžia smėlio dėžėje.
		4 žingsnis	Pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas.	Žaidžia su įvairiais daiktais ir išradingai juos panaudoja. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl?“. Tyrinėja pasirinktas darbeliams priemones. Augina druskos kristalus. Stebi pro teleskopą dangaus kūnus. Augina įvairius augalus, stebi jų augimo pokyčius. Tirpdo sniegą ir gamina ledus. Ieško aplinkoje metalinių daiktų, taip sužino magneto savybes. Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. Atlieka nesudėtingus bandymus. Stebimo objekto pasikeitimus, fiksuoja lentelėje. Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus. Ieško balansinių svarstyklių vidurio, išbando magneto galimybes, tyrinėja daiktus ant šviesos stalo. Kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių. Ieško informacijos spaudiniuose ir elektroninėje erdvėje. Kuria savo pomėgių knygeles. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius. Kuria stebėjimų fotografijų parodėles. Tyrinėja pojūčiais ir atpažįsta medžiagą iš kurios pagamintas daiktas: medinis, keraminis, odinis, lininis, plastmasinis, geležinis ir t.t. Sužino priešybių ryšius: šilta – šalta, daug – mažai, diena – naktis ir t.t. Mokosi skirti visumos ir dalies santykius: žmogus ir jo veidas, juostos raštas ir jo elementai ir pan. Bando perprasti nuoseklumo ryšius: paros dalių kaita, buities darbų ritualai, kalendorinių švenčių pasikartojimas,
		5 žingsnis	Suvokia ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.	
		6 žingsnis	Domisi aplinka, mėgsta stebėti gamtą, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.	

			Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėja aplinką demonstruodamas vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones. Aptaria stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Atsižvelgdamas į daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja, lygina.	augalo, gyvūno, žmogaus augimo (vystymosi) stadijų kaita. Pratinasi "užrašyti" stebėjimo, tyrinėjimo rezultatus simboliais, paveikslėliais. Veiklai panaudoti įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klijus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt. Išbandyti techninius pasaulio pažinimo būdus – ką nors sujungti (suklijuoti, sunerti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti. Eksperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius: veidrodžiu, padidinamuoju stiklu ir pan. Atlieka problemines užduotis, tyrinėja techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, žaidžia kompiuteriais, klausosi muzikos.
2.4.	**PROBLEMŲ SPRENDIMAS** **Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. **Esminis gebėjimas.** Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors	1 žingsnis	Kartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos, nepavykus, kviečiasi pagalbos. Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais, ieškodamas teisingų sprendimo būdų. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Bando kamštelį atsukti pats. Kai trūksta žaislų žaidimui, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Žaidžia sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką?". Padedamas atkreipia dėmesį į kasdieninę situaciją „čia ir dabar". Kiemo aikštelėje kartu su suaugusiais sprendžia problemą – kaip nesušlapti kojyčių? Pradeda suprasti apibūdinimus: gražus, geras, mylimas, išdykęs ir pan. ir geba save vertinti. Stengiasi išvengti kliūčių. Teisingai rengiasi panaudodamas paties susikurtus ir suaugusiojo parodytus būdus. Stebi savo laikyseną veidrodyje gulint, sėdint, stovint, ją tyrinėja, kontroliuoja. Mokosi nepasimesti erdvėje, o pasimetus – ieškoti išeities.
		2 žingsnis	Išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Susidūręs su kliūtimi laukia pagalbos.	
		3 žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Susidūręs su kliūtimis prašo pagalbos.	
		4 žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Įveikiant ją išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai	Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus, bandymo būdu siekia rezultato. Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo

	išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.		sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	piešinį. Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. Sprendžia problemines situacijas „Ką daryti“ – patarimai draugams. Sudarinėja veiksmų planą tikslui „Noriu sužinoti“. Žaidžia žaidimą „Labirintų keliai“. Taiso sugadintą daiktą, suplėšytą knygutę. Bando su suaugusiuoju įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“. Žaidžia sveikatos saugojimo žaidimus: „Kaip pereiti gatvę?“, „Susirgo...“ ir pan. Suvokia jausmų įvairovę, mokosi suprasti, kad visi turi jausmus. Žaidžia jausmų žaidimus: „Ką žinome vieni apie kitus?”, „Jausmai”, „Aš turiu pilve pyktį ir t.t.”. Mokosi valdyti savo jausmus: išreikšti žodžiais, piešiniais, vaidyba, muzika. Piešia savo kūno siluetą, nupiešia širdį, plaučius, smegenis ir pavaizduoja tą kūno dalį, kur gyvena jausmai. Stengiasi suprasti ir apibūdinti savo savijautą, reikalui esant kreiptis į suaugusįjį pagalbos. Savitai sprendžia iškilusias problemas. Moka išvengti kliūčių. Teisingai rengiasi panaudodamas paties susikurtus ir suaugusiojo parodytus būdus. Stebi savo laikyseną, ją tyrinėja, kontroliuoja. Mokosi nepasimesti erdvėje, o pasimetus – ieškoti išeities. Sprendžia galvosūkius, dalyvauja viktorinose, konkursuose, savitai argumentuoja.
		5 žingsnis	Pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	
		6 žingsnis	Atpažįsta, su kokiu sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus kelis kartus, ieško vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	
2.5.	**MOKĖJIMAS MOKYTIS** **Vertybinė nuostata.** Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. **Esminis gebėjimas.** Mokosi žaisdamas,	1 žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais. Kartoja mimikas (šypsosi, kai suaugęs šypsosi). Žaislus deda į burną, perima žaislą iš vienos rankos į kitą. Mokosi įveikti kliūtis. Klausosi tų pačių pasakėlių, dainelių kelis kartus. Kopijuoja suaugusiųjų veiklą, klausinėja „kas čia“, „kodėl‘. Kerpa žirklėmis, jei nepavyksta paprašo pamokyti suaugusiojo. Džiaugiasi, kai pavyksta atlikti užduotis (pataikyti į taikinį...). Išbando naujus žaidimus: pojūčių žaidimus (klausos, regos, lytėjimo, skonio), siužetinio žaidimo epizodus, probleminį žaidimą „Kur rasti...?“. Ieško teminių paveikslėlių knygelėse. Pagiria draugą, leidžiant jam patirti
		2 žingsnis	Aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi, mėgdžioja, klausia. Bando kartoti pavykusį veiksmą. Stebi,	

	stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.		mėgdžioja, klausia.	sėkmės jausmą.
		3 žingsnis	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Daug klausinėja, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ko išmoko.	
		4 žingsnis	Sako, rodo, ko nori išmokti. Kūrybiškai žaidžia, veikia, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Imasi iniciatyvos žaisti kūrybinius žaidimus, įtraukia ir kitus vaikus. Mokosi įveikti sunkumus piešiant, žaidžiant, sportuojant. Prižiūri augalus darže, mokosi juos atskirti. Pasakoja kas nutinka, kas gali atsitikti (pvz. kas atsitiktų, jei eitume per gatvę ne per perėją). Kalba apie tai, ką nori išmokti (skaityti, rašyti ir t. t.). Kuria savo pasiekimų knygeles. Atrenka daiktus, žaislus, paveikslėlius pagal du nurodytus kriterijus. Grupuoja vienos rūšies daiktus. Varto knygeles, enciklopedijas, žiūri nuotraukas, paveikslus. Padedant suaugusiajam tyrinėja žemėlapius. Klausosi skaitomų informacinių tekstų. Klausinėja suaugusiųjų ir bendraamžių, ieško atsakymų į rūpimus klausimus. Sudarinėja gamtos objektų ir reiškinių stebėjimo kalendorius, aptaria rezultatus, formuluoja išvadas. Gamina plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmokti“, Ką daryti, jeigu...?“. Varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų segtuvus - apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas. Sprendžia galvosūkius.
		5 žingsnis	Pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	
		6 žingsnis	Pasako ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeldamas ir spręsdamas problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	

3.KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA sietina su noru ir gebėjimu suprasti kitus, išreikšti save, būti suprastam; ieškoti informacijos, ja dalintis ir panaudoti; suprasti rašytinius šaltinius ir taip turtinti savo patirtį				
Eil. Nr.	**Ugdymosi sritis**	**Žingsniai**	**Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)**	**Vaiko veikla**
3.1.	**SAKYTINĖ KALBA** **Vertybinė nuostata.** Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba. **Esminis gebėjimas.** Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį. Išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	1 žingsnis	Klausymas - klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Supranta elementarius klausimus ir prašymus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus, veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus. Kalbėjimas – komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius (čiauška, kartoja, mėgdžioja skiemenis). Vartoja kelis trumpus žodelius.	Klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinėlių. Supranta ir vykdo žodinius nurodymus. Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt. Rodo daiktus ir juos pavadina. Atsako į klausimus: kas čia? Ką veikia? Žaidžia, pasako žaislų pavadinimą, įvardija atliekamus veiksmus. Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius ir atpažįsta vaizduojamų veiksmų pavadinimus, pasako žmonių, daiktų, gyvulių, paukščių pavadinimus. Klausosi raiškaus, gyvo, emocingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus. Vaidina judesiais, mimikomis, prisimena, stengiasi įvardyti, papasakoti draugams. Žino ir vartoja mandagumo žodelius: ačiū, prašau.
		2 žingsnis	Klausymas - supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštukus, pasakas, pasakojimus. Supranta su dienotvarkę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus. Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus. Pradeda kalbėti dviejų trijų žodžių sakiniais. Kalba apie tai ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Kalbėjmas - noriai dalyvauja pokalbiuose. Kartoja, suaugusiam padedant, girdėtus trumpus kūrinėlius.	
		3 žingsnis	Klausymas - klausosi skaitomų ir	

			pasakojamų kūrinėlių. Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kita sekančius nurodymus. Kalbėjimas - 3-4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, pats klausia. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. Sako „ačiū“, „prašau“. Domisi televizijos laidomis vaikams, kalba apie jas.	
		4 žingsnis	Klausymas - klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. Pradeda išklausyti, suprasti reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbėjimas - mėgsta daug kalbėti. Savo įspūdžius reiškia trumpais sakiniais. Deklamuoja trumpus eilėraščius. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Išvardija ką mato paveikslėlyje. Kalbėdamas derina giminę.	Taisyklingai taria visus garsus. Pats pradeda pokalbį su to paties amžiaus vaikais. Pasakoja apie tai, ką sukūrė. Kalboje vartoja sudėtinius sakinius, derina giminę. Kalbėdamas apie priežastis, vartoja jungtukus: nes, todėl, kad. Geba trumpai atpasakoti, bet supainioja įvykius, faktus. Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį. Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“. Išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Gali paaiškinti kai kurių žodžių reikšmę. Moka daug eilėraščių. Pasako patarlių, mįslių, priežodžių. Pasakoja apie įvykius. Nuosekliai atpasakoja įvykį. Pasakoja išgalvotas istorijas. Nuosekliai dėsto mintis. Pastebi kalboje savo ir draugų kalbos klaidas, jas pataiso. Pastebi ir apibūdina grožinės ar pažintinės literatūros knygelių iliustracijas. Dėlioja paveikslėlius su užrašytomis raidėmis. Bando užrašyti savo, mamos, tėčio pirmąsias

			Pasako ką nupiešė, sukonstravo. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.	raides arba jas kopijuoja. Žaisdami įsijaučia į vaidmenį „atgaivina“ žaislus, ir daiktus, bendrauja su jais, kaip su gyvais daiktais. Suvokia, atpažįsta, gali pavadinti ir parašyti kelias raides. Turi mėgstamus autorius, kūrinėlius, žurnaliukus, televizijos laidas. Geba argumentuoti savo pasirinkimą. Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Vartoja antonimus ir sinonimus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįsles, humoristines istorijas ir pan.). Vartoja naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą. Pasakoja apie savo patirtį, norus, klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė. Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių.
		5 žingsnis	Klausymas - klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius, klausosi gyvai, įrašų. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Klausydamas skaitomo ar pasakojamo teksto, klausinėja. Kalbėjimas - natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesuprastus paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Pasakoja, kalbasi apie matytus filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštukus, inscenizuoja. Deklamuoja, dainuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	
		6 žingsnis	Klausymas - klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų bendrine kalba ir tarme. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje	

			esančius garsus. Kalbėjimas - seka ir suvokia knygelės, pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Kalba natūraliai, atliepdamas bendravimo situaciją, vartodamas vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupelei draugų, visai grupei. Klausinėja apie išgirstą, matytą, sugalvotą, pajaustą. Pasakoja, kalba apie savo patirtį, norus, svajones, problemų sprendimą, svarstymus, įvardindamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytą ir girdėtą per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas. Deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.	
3.2.	**RAŠYTINĖ KALBA** **Vertybinė**	1 žingsnis	Skaitymas - varto, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Rašymas - stebi rašančius, domisi	Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas. Piešia vertikalias ir horizontalias linijas. Stebi

	nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu **Esminis gebėjimas.** Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti		įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.	skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius). Žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų. Keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis. Piešia įvairiausius ženklus, simbolius. Apvedžioja įvairius trafaretus. Domisi rašymo priemonėmis, kompiuteriu.
		2 žingsnis	Skaitymas - savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradeda atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Knygeles laiko taisyklingai. Žiūrinėjant paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Rašymas - įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	
		3 žingsnis	Skaitymas - varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. Rašymas - įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.	
		4 žingsnis	Skaitymas - domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu. Vaizduoja, kad ,,skaito‘‘ knygą, kuri jam buvo skaityta. ,,Skaito‘‘ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Rašymas - domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis bet ir kompiuteriu. Keverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės.	Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas naudoti savo veikloje. „Skaito“ knygelių paveikslėlius. Supranta spaudinių paskirtį: kalendorius, meniu, reklama ir t.t. Kopijuoja ir bando rašyti raides. Raides spausdina kompiuteriu. Domisi raidėmis ir supranta, kad jos turi savo pavadinimus. Supranta, kad rašymas turi tikslą. Kopijuoja arba jau parašo spausdintomis raidėmis savo vardą ar aplinkoje matomus užrašus. Supranta, kad raidžių junginys/seka sudaro žodį. Žino keletą abėcėlės raidžių, jas įvardija. Stebi, kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina, karpo, lipdo – lavina smulkiuosius rankų raumenis. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios,

			Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis. . Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.
		5 žingsnis	Skaitymas - domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad kažkurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. Rašymas - supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). ,,Iliustruoja‘‘ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Kopijuoja raides, paprastus žodžius. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. Kompiuteriu spausdina savo vardą, trumpus žodelius.	
		6 žingsnis	Skaitymas - domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais. Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties. Supranta nesudėtingų tekstų siužetą. Supranta paprastą informaciją. Domėdamasis spausdintu tekstu klausinėja. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Žino keliolika abėcėlės	

			raidžių. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse. Rašymas - supranta rašymo tikslus. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kompiuteriu rašo raides, žodžius.	
4. SVEIKATOS KOMPETENCIJA sietina su šiomis ugdymo(si) sritimis: fiziniu aktyvumu bei kasdieniais gyvenimo įgūdžiais				
Eil. Nr.	**Ugdymosi sritis**	**Žingsniai**	**Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)**	**Vaiko veikla**
4.1.	**FIZINIS AKTYVUMAS** **Vertybinė nuostata.** Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. **Esminis gebėjimas.** Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai, atlieka veiksmus, kuriems	1 žingsnis 2 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą. Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant	Pradeda orientuotis įprastoje erdvėje, žino, kur išdėlioti žaislai, daiktai, patys juos susiranda ir pasiima. Įvairių žaidimų metu mėto, nutraukia, išverčia, kelia triukšmą, slepiasi. Šliaužia grindimis, ropoja keturpėsti. Vežioja, stumdo, tempia. Bėgioja su balionais, vėjo malūnėliais, paskui riedančius ir prisukamus žaislus. Bando lipti, lipa kopėčiomis. Supasi sūpynėmis, padedant ar patys nusileidžia nuo čiuožyklos. Bando važiuoti ar važiuoja triračiu. Žaidžia su kamuoliu. Juda ar sustoja po signalo, juda nurodyta kryptimi. Bando nušokti ar nušoka nuo paaukštinimo. Pralenda pro lanką, pasuolę, virvę, kėdutę. Šokinėja abiem (viena) kojomis. Stengiasi išlaikyti pusiausvyrą. Stovi ir vaikšto ant pirštų galų. Užlipa ir nulipa laipteliais statydami vis kitą koją. Užlipa ant suolelio, dėžės, kėdės. Spiria ir meta kamuolį. Judesius atlieka susikibę rankomis (trypia kojomis, žaidžia „Traukinuką"). Pieštuku, kreidelėmis, pirštu pamirkytais dažais raito, braižo linijas per visą lapą. Atsiranda simboliai: spiralė, saulutė, kryžius, veidas. Klausant muzikos aktyviai juda, šokdina žaislus, naudoja įvairius daiktus: kaspinėlius, skareles ir kt. Melodiją atkuria balsu, ritminiais judesiais. „Groja" kokiu nors instrumentu. Atlieka ritmo pratimus, panaudojant įvairius daiktus: kaladėles, smėlio, žvyro pripiltas dėžutes,

	būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.		riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gaudo, spiria kamuolį.	pagaliukus ir kt. Ritmiškai eina, ploja, trepsi (rateliai). Imituoja įvairius judesius („Kiškutis šoka", „Meškutė eina", "Paukštelis skrenda"). Klausosi linksmų ir ramių muzikos kūrinėlių. Žaidimų metu konstruoja, veria sagas ant virvutės.
		3 žingsnis	Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	
		4 žingsnis	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais	Pasakoja koks laisvalaikio praleidimas naudingas sveikatai, o koks žalingas. Atlieka atsipalaidavimo pratimus. Žaidžia ramius ir judrius žaidimus. Kaitalioja ramią ir judrią veiklą. Atlieka įvairius kvėpavimo pratimus. Masažuoja kojytes, kūną imitaciniu pasakėlių, tautosakos kūrinėlių pagalba. Žaidžia pirštukų žaidimus. Klausos kūrinėlių apie

			aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.	sveikatą ir poilsį. Sudaro savo dienos rėžimo knygelę. Po įtemptos veiklos atlieka atsipalaidavimo pratimus. Piešia pagal ramią muziką. Kuria mankštos judesius pagal muzikos fonogramą. Rungtyniauja estafečių pagalba, žaidžia komandinius žaidimus. Dalyvauja įvairiose sportinėse pramogose: traukia virvę, numušinėja kėglius, spardo kamuolį į vartus, gaudo kamuolį vartuose, meta kamuolį į krepšinį. Dalyvauja orientacinėse varžybose, sporto šventėse. Važinėja dviratukais, paspirtukais, riedučiais, triratukais, rogutėmis. Kvėpavimo pratimus atlieka kartu su judesiais. Laipioja lauko kopetėlėmis įvairiu tempu ir įvairiais būdais. Dalyvauja žygiuose. Eina pagal orientyrus, atlieka užduotis. Peršoka per nedidelę kliūtį. Šokinėja abiem kojomis judant pirmyn, šokinėja iš lanko į lanką, nušoka nuo paaukštinimo. Ridena kamuolį vienas kitam iš įvairių padėčių. Meta kamuolį į viršų, į žemę ir sugauna. Mėto kamuolį vienas kitam ir gaudo. Atmuša kamuolį dešine ir kaire rankomis po kelis kartus iš eilės. Ridena kamuolį į vartus, į daiktus. Ropoja keturpėsčiomis. Šliaužia suoleliu prisitraukiant rankomis. Vaikšto tiesiai nedidelėmis grupelėmis, visa grupe. Vaikšto vorele salės pakraščiais pagal daiktinius orientyrus, keičiant vedėjus. Vaikšto poromis, susikabinus rankomis, keičiant kryptį. Vaikšto tarp dviejų nubrėžtų linijų, dideliu ratu, susikabinus rankomis, tarp išdėstytų daiktų. Vaikšto ant žemės padėta lenta. Vaikšto nuožulnia lenta. Vaikšto vorele pirštų galais, kulnimis, aukštai keliant kelius. Vaikšto peržengiant per daiktus, gulinčius ant žemės (lazdas, kaladėles, kėglius), suoleliu, stora virve, lazda, plokščiu lanku padėtu ant grindų, tiesiai ir šonu (pristatomu žingsniu). Vaikšto dviese, trise, vorele įvairiai susikabinus rankomis, keičiant tempą, darant posūkius. Išsisklaidžius po signalo ieško savo vietos voroje. Vaikšto horizontaliu, nuožulniu buomu, atlikdami įvairius judesius rankomis ir kojomis. Vaikšto su gimnastikos lazda už nugaros sulenk tomis per alkūnes rankomis. Vaikšto suoleliu pernešant įvairius daiktus; ties viduriu parsilenkiant su draugu. Laipioja aukštyn ir žemyn pristatomuoju žingsniu. Darant įvairius darbelius kerpa žirklėmis. Piešia, kopijuoja, apvedžioja. Brėžia tiesias, pasvirusias linijas, kopijuoja spausdintines raides, ornamentus.
		5 žingsnis	Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	
		6 žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn.	

			Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	
4.2.	**KASDIENINIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI** **Vertybinė nuostata.** Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. **Esminis gebėjimas.** Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi	1 žingsnis	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.	Valgio bei žaidimų metu stengiasi savarankiškai valgyti, laikyti šaukštą, gerti iš puoduko. Valgio metu stengiasi gerai sukramtyti maistą, pavalgęs keliasi nuo stalo. Jei nenori valgyti, nustumia lėkštę su maistu, bando pasakyti, kas netinka. Įsidėmi ir žino savo vietą prie stalo. Nusišluosto nosytę nosine ir ją išmeta į šiukšlių dėžę. Žaidžia su žaislais ir lėlėmis lyg su gyvais: glosto, maitina, migdo, nešioja, vežioja, myluoja, maitina (naudoja žaislinius indus bei įrankius) ir pan. Žaisdami mėgdžioja suaugusiuosius, jų judesius veiksmus, balsą, kalbėjimo, bendravimo manierą, ketinimus, elgesį, atkuria ne tik čia pat patirtus, bet ir anksčiau matytus, išgyventus įspūdžius. Žaidžia žaidimus susijusius su kūno dalimis, vardų įsiminimu, mažybiniais vardais. Klauso įvairių įrašų, pasakų, dainelių įtvirtinančių kasdienio gyvenimo įgūdžius. Varto knygeles apie žmogaus kūno sandarą, klausosi (bando kartoti) skaitomų eilėraščių. Pažįsta savo drabužius, paprastus mėgina apsivilkti. Drabužėliais rengia lėles. Paveikslėliuose atpažįsta drabužius, juos pavadina. Bando sagstyti drabužių sagas. Sagstyti kitų vaikų drabužių sagas. Žaidžia žaidimus su sagomis. Pasiima žaislus ar daiktus. Pažįsta savo batus, bando apsiauti. Bando varstyti batų raištelius. Žaidžia žaidimą “Pabandyk suvarstyti“.
		2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	
		3 žingsnis	Valgo ir geria savarankiškai. Pradeda naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną daiktą į vietą. Atsiranda pirmieji elgesio su žirklėmis įgūdžiai.	
		4 žingsnis	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl	Susitinka su darželio dietiste, kalbasi apie žmogaus kūno dalis, sveikatos saugojimą, dantukų priežiūrą. Pokalbiai – diskusijos „Kodėl

	aplinkoje.		reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.	reikia plauti rankas prieš valgį ir pasinaudojus tualetu?“, „Kaip teisingai naudotis rankšluosčiu?“, „Kas patinka dantukams?“. Tyrinėja ir įvardija kūno dalis. Apžiūri save veidrodyje, aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi savo ūgį ir svorį, įžiūri mergaičių ir berniukų lyčių skirtumus, skaičiuoja iš kiek pirštukų susideda pėda ir plaštaka, aiškinasi apie gyvybiškai svarbius poreikius – mitybą, virškinimą, kvėpavimą ir kt. Suvokia, kad kūnas vystosi, lygina save dabar ir praeityje, ateityje. Daro pėdos ir plaštakos atspaudus, apibrėžia gulinčio vaiko kontūrus, piešia autoportretą, lipdo iš molio, plastilino žmogaus kūną, piešia save ir tėvus, mergaites ir berniukus, gamina įvairias lėles vaidinimui. Įvardija kūno dalis, nusako mergaičių ir berniukų lyčių skirtumus. Įvardija sveiko maisto produktus, diskutuoja apie žalingų įpročių poveikį žmogui, klausosi grožinės literatūros kūrinėlių saugaus eismo tema. Savarankiškai naudojasi asmeniniais higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinaitėmis, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.). Paruošia stalus valgiui, teisingai naudojasi stalo įrankiais. Geba paaiškinti sveiko maisto, vitaminų, sporto svarbą žmogaus sveikatai, supranta žalingų įpročių poveikį žmogui, stebi saugų eismą gatvėje, suvokia kaip saugiai pereiti gatvę, aiškinasi, kaip elgtis su aštriais, stikliniais, elektriniais daiktais, pratinasi teisingai jais naudotis, laikosi kūno higienos ir dantų priežiūros taisyklių. Piešia vaisius, daržoves ir kt., piešia sportininkus, piešia, aplikuoja gatvę, šviesoforą, kelio ženklus.
		5 žingsnis	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Stengiasi saugoti save ir kitus.	
		6 žingsnis	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą.	

			Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orą. Savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais.	
5. MENINĖ KOMPETENCIJA sietina su estetiniu suvokimu, menine kūryba kaip raiškos priemone, laisve bei gebėjimu kurti ir išgyventi kūrybos džiaugsmą				
Eil. Nr.	**Ugdymosi sritis**	**Žingsniai**	**Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)**	**Vaiko veikla**
5.1.	**MENINĖ RAIŠKA** **Vertybinė nuostata.** Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje. **Esminis gebėjimas.** Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas	1 žingsnis	Muzika, šokis - reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas suklusdamas, nutildamas, nustodamas judėti arba krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Žaidinimai ir vaidyba - kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Vizualinė raiška - storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.	Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblendamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete-te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis). Eksperimentuoja muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoja suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“, „i-haha“), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus. Klausosi įvairių muzikos kūrinių, instrumentų garsų, dainavimo. Klausosi kontrastingos muzikos kūrinių, nusako muzikos nuotaiką : linksma, liūdna, greita, lėta ir t.t. Atlieka ritmiškus judesius pagal muzika, eina ratuku susikibę rankomis, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Dainuoja dviejų garsų daineles,

	emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.	2 žingsnis	Muzika, šokis - įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Žaidinimai ir vaidyba - spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, Muzika, šokis - įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Žaidinimai ir vaidyba - spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena kokiu nors daiktu. Vizualinė raiška - spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla). Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą). Geba plėšyti popierių, o vėliau ir atkirpti žirklėmis. Geba iš didelio lipdymo medžiagos gabalo atskirti mažesnį, minkyti nedidelį gabalėlį tarp delnų, volioti ant lentelės. Geba lipdyti iš plastilino, modelino ir molio bei tešlos.	jas imituoja judesiais. Pagal dainos melodiją muša į taktą su muzikos instrumentais (būgneliais, barškučiais, švilpynėmis) ploja, trepsi, stuksena pagal muzika. Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspinai, žaisliukai) pagal muziką. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena pagal muziką. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu. Uždažo plokštumos dalis, tapo viena, o vėliau ir dviem spalvomis. Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, štampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus. Tepa vieną popieriaus skiautelę klijais, uždeda reikiamoje vietoje ir prispaudžia. Dėlioja paveikslėlius ant flanelografo, magnetinės lentos, popieriaus. Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jį klijuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis. Atplėšia iš didelio popieriaus gabalo mažesnį, popieriaus juostelę plėšo smulkiais gabalėliais, juos dėlioja popieriaus lape. Naudojasi žirklėmis, karpo popieriaus juosteles mažais gabalėliais. Volioja tarp delnų ir ant lentelės didesnį ar mažesnį plastilino ar modelino gabalėlį, ištempia, sulenkia, įspaudžia duobutes, griovelius ir t.t. Plastilino gabalėlius klijuoja ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas ar užpildydamas erdvę, lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. Stebi spektaklius, pasakoja įspūdžius, mėgdžioja matytus siužetus.
		3 žingsnis	Muzika, šokis - susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emocingai jas suvokia (šypsosi,	

			džiaugiasi, ploja rankomis, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.). Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Žaidinimai ir vaidyba - žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Vizualinė raiška - spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	

		4 žingsnis	Muzika, šokis - klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emocingai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes. Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Žaidžia vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių šokius. Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką. Žaidimai ir vaidyba - žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. Vizualinė raiška - patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais,	Klausosi muzikos ir gamtos garsų. Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena. Dainuoja lietuvių liaudies ir autorines dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, akmenukais, buitiniais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo. Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui, žodžiams, judesius muzikai. Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius, nuotaikas. Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes. Įvairiais ritminiais, melodiniais ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėraščiams, mįslėms, patarlėms, judesius rateliui, žaidimui. Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus. Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu, klausydamiesi savo ir draugų dainavimo. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas Pritaria suaugusiojo grojimui. Grodami solo ir orkestre, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. Vietoj kalbos vietomis dainuoja, kuria muzikinius dialogus. Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrines erdvines formas (kubas, rutulys, piramidė, gamtos formos, lankstiniai), plokštumines formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės,

			dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliavimu, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	siluetai). Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūriniais, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas). Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karpo, spausdina, raižo. Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus. Juda nenaudodamas tam tikrų kūno dalių (rankų, kojų, galvos). Vaizduoja raides, skaičius, įvairius nejudančius objektus: laikrodį, akmenuką, batą, kėdę ir pan. Perteikia pojūčius: gėlės kvapą, saulės šilumą, šaltą vandenį, tirpstantį ledą ir pan. Juda kaip lapas, vėjas, lietus, snaigė, dramblys, tigras, vabalas, viščiukas, gyvatė, kiškis ir kt. Sugalvoja: kaip eiti – lėtai, linksmai, pavargus, bėgti – išsigandus, dairantis, judėti erdvėje kontrastiškai – eiti, pašokti, nusileisti ant grindų, suktis; aukštyn – žemyn, judėti – sustingti, įsitempti – atsipalaiduoti. Juda pavieniui geometrinių figūrų forma: ratu, aštuoniuke, vingiuota linija, kvadratu ir kt., poromis, stovint vienam priešais kitą – vienas vaikas rodo sugalvotus judesius, o kitas atkartoja juos tarsi veidrodyje, po to pasikeičia vaidmenimis, poromis – suglaudus nugaras, liečiantis tik kaktomis, susikabinus rankomis ir pan. Lenda po tiltais: vienas vaikas formuoja erdves, kitas lenda pro jas, po to pasikeičia vaidmenims. Juda grupėmis, išsirikiavus vienas paskui kitą (gyvatėle) – priekyje esantis vaikas kuria ir rodo judesius, kiti stengiasi tiksliai atkartoti, po to pasikeičia vaidmenimis. Susipažįsta su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klauso pasakų, padavimų, sakmių, mena mįsles, minkles, sako skaičiuotes, greitakalbes, erzinimus, dainuoja dainas, žaidžia žaidimus, šoka šokius, ratelius, mėgdžioja aplinkos, gamtos garsus. Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais. Švenčia kalendorines šventes. Tyrinėja gamtos ciklus (metų laikai, mėnesiai, diena, naktis...), gamtos gaivalus (ugnis, vėjas, vanduo...), laukų darbus (javų darbai, rugiapjūtė, kūlimas, malimas, gyvulių ganymas, šienapjūtė), augalus (medžiai,
		5 žingsnis	Muzika, šokis - balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Šoka sukamuosius ratelius, paprastų žingsnių autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių šokius.	

			Vaidyba - vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Vizualinė raiška - savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius,ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.	gėlės), gyvūnus, paukščius, su namų darbus (virimas, kepimas, verpimas, audimas...). Interpretuoja ir pritaiko įvairius tautosakos žanrus šiandieninei aplinkai. Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka. Žaidžia ir improvizuoja įvairių gyvūnų, gamtos reiškinių pamėgdžiojimas, skatinant vaiko interpretaciją, maži etiudai (šeima, gatvė, parduotuvė, mėgstamų filmukų, pasakų situacijos), kūno plastikos žaidimai (pantomima). Vaidina pasitelkus lėles (lėlės - žaislai, pirštininės – pieštukinės lėlės, lėlės ant pagaliukų, lėlės marionetės), su kaukėmis (kaukės spektakliams, kaukės Užgavėnėms), muzikiniame spektaklyje. Kuria siužetus vaidinimams (pasakos, gyvenimiškos situacijos), scenografija iš aplinkos daiktų (kėdės, stalai), muzikinį foną, garsus. Aptaria ir reiškia savo nuomonę apie matytus ir vaidintus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, apie kūno plastiką.
		6 žingsnis	Muzika, šokis - klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, vienbalses dainas. Melodiniais vaikiškais	

			muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šoka sudėtingesnius ratelius, paprastųjų ir bėgamųjų žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Vaidyba - kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vizualinė raiška - detalesniais, įtaigiais dailės darbeliais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais. Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	
5.2.	**ESTETINIS SUVOKIMAS Vertybinė nuostata.** Domisi, gėrisi,	1 žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą, kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus	Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, kurdamas įvairias formas. Stebi ryškius, gražių formų daiktus. Klausosi vaikiškų dainelių, klasikinės muzikos kūrinių. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. Tepa dažus pirštais ir džiaugiasi rezultatu. Varto knygeles, džiaugiasi matydamas spalvingas

	grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. **Esminis gebėjimas.** Jaučia, suvokia ir apibūdina elementarius muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno ypatumus, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais, pastebėjimais.		muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	iliustracijas. Aktyviai reiškia emocijas klausydamas įvairios nuotaikos muzikos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksma, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. Stebi šokantį, dainuojantį vaiką, pedagogą, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja. Žiūri knygelių iliustracijas ir reaguoja, grožisi. Vaikas kviečia ir kitus kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo. Pritaria suaugusiajam. Laisvai juda pagal muziką. Žaidžia siužetinius, teatrinius improvizacinius žaidimus. Stengiasi savarankiškai ir atsakingai pasiruošti darbo vietą, o baigus veiklą susitvarkyti.
		2 žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	
		3 žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	
		4 žingsnis	Keliais žodžiais ar sakiniais pasako įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, šokį, vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti,	Kuria pasakojimus pagal savo ir draugų dailės darbelius. Apibūdina ir vertina muziką, perteikia savo mintis. Klausydamas įvairios muzikos mokosi skirti muzikinius žanrus. Išsako išgyvenimus, patirtus klausantis muzikos, įsisąmonina savo emocijas, įsijaučia į draugų pasakojimus. Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinėlių, atkreipdamas dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas. Lankosi meno parodose, galerijose, muziejuose, koncertuose, kine, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais. Susipažįsta su menininkų kūryba. Pats kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių. Pastebi

			šokti, vaidinti, pasipuošti. Pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis. Reaguoja į kitų vertinimus.	gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų. Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja. Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.
		5 žingsnis	Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus. Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbeliu, ką vaizduoja savo kūriniuose. Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	
		6 žingsnis	Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti,	

			deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą.	
5.3.	**KŪRYBIŠKUMAS** **Vertybinė nuostata.** Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. **Esminis gebėjimas.** Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	1 žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pastebi, skirtingai reaguoja į tuos pačius daiktus, žmones. Domisi savo kūnu atrasdamas vis ką nors naujo. Eksperimentuoja su dailės priemonėmis, atranda naujų, nepatirtų dalykų. Renkasi kuo piešti. Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Žaidžia žaidimus su vandeniu. Dėlioja kaladėles lego, sukurdamas vis naujus objektus. Naudodamas gamtines medžiagas, maisto produktus, kuria iš jų naujus produktus. Stato smėlio pilis, jas dekoruoja.
		2 žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus ir taiko juos daiktų tyrinėjimui.	
		3 žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	
		4 žingsnis	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Kuria ritmus žodžiams. Dainuoja savo ir draugų vardus. Dainuoja klausimus – atsakymus. Kuria dialogus. Kuria pasakų dainuojamus intarpus. Kuria naują, originalų siužetą, improvizuoja veiksmus, kalbą. Siekia išsaugoti vaidmeniui būdingą kalbą, intonacijas, judesius kuriamose improvizacijose. Kuria fantastines aplinkybes ir galimus veiksmus. Naudoja vaidinimo komponentus-pasirenka tinkamą muziką, tradicinius ir šiandieninius kostiumus, dekoracijas. Gamina įvairias pirštinines, lazdelines lėles, lėles šešėlių teatrui, vaidina, improvizuoja su jomis. Karpo, tvirtina lėles – figūrėlės ant pagrindo. Jas naudoja saviraiškai. Spontaniškai improvizuoja Užgavėnių kaukių eisenoje, Naujametiniame karnavale. Gamina kaukes. Išryškina veikėjo eiseną, judesius, kalbos manierą, tempo ritmą (Raudonkepuraitė kalba švelniai,
		5 žingsnis	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja,	

			keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veikimo procesu ir rezultatu.	o vilkas – susirūpinęs). Žaidžia – vaidina trumpas improvizacijas pagal literatūrinius muzikinius, pačių pasiūlytus siužetus. Stebi, kuria plastiškus žaidimus, išreiškiančius prasmę. Žaidimuose daiktams suteikia kitas reikšmes, sugalvoja vardus (batas tampa mašina, knyga kompiuteriu ir t.t.) Kuria pabaigas pasakoms, animaciniams filmukams. Aptaria ir reiškia savo nuomonę: apie matytus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą.
		6 žingsnis	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimo paskirtis.

Vertinimo sistema padeda pažinti vaiką, jo individualumą, gebėjimų lygį, patirtį, numatyti vaiko ugdymosi perspektyvas, pritaikyti ugdymo(si) procesą vaikų grupės ir kiekvieno vaiko poreikiams bei galimybėms. Tokiu būdu sudaromos sąlygos, kad ugdymo programa atitiktų individualius vaiko poreikius ir garantuotų, jog kiekvieną vaiką lydės sėkmė vystant jo savirealizaciją ir saviraišką.

Pasiekimų vertinimo metodai ir būdai.

- Stebėjimų aprašai.
- Vaiko darbeliai.
- Filmuota medžiaga.
- Nuotraukos.
- Pedagogo užrašai.
- Refleksijos (pedagogo mintys).
- Pedagogo sudarytos vaikų pasiekimų diagramos.
- Vertinimo lentelės.
- Vertinimo skalės ir pan.

Vertinimas vyksta sistemingai ir nuolat. Pasiekimai vertinami 2 kartus per metus (rudenį ir pavasarį). Kiekviena ugdymo(si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo(si) gebėjimus bei sunkumus. Vertinimo dalyviai – pedagogai, specialistai, vaikai, tėvai. Vaikų darbai ir analizės segamos į individualius aplankalus. Aplanke surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas. Aplanką sudaro dailės darbai, užrašytos vaikų mintys, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos. Sukauptas aplankas perduodamas priešmokyklinio ugdymo pedagogui.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo informacija padeda numatyti ugdomojo proceso spragas, parinkti tinkamiausias ugdymo(si) formas, metodus, priemones, užtikrinti ugdymo(si) nuoseklumą, individualizavimą, tęstinumą, tėvų informavimą apie vaiko ugdymo(si) rezultatus, grupės vaikų pasiekimų apibendrinimą, ugdymo prioritetų numatymą.

VI. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.

2. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2015.

3. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas.

4. Lietuvos Respublikos Seimo 2003 07 04 nutarimas Nr. IX-1700 "Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų".

5. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.

6. Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcija, 1989.

7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-627 "Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo".

8. S.Neifachas. Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius, 2008.

9. S. Neifachas. Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva. Vilnius, 2008.

10. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. ─ Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.

11. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. ─ V.: Leidybos centras, 1993.

12. Ankstyvojo ugdymo vadovas (Sud. O. Monkevičienė).Vilnius: Minklės leidyba, 2001.

13. Vaikų darželio programa "Vėrinėlis". ─ V.: Leidybos centras, 1993.

14. Pažvelkime į pasaulį vaikų akimis (Sud. L. Jankauskienė, G. Šeibokienė). Vilnius: Švietimo aprūpino centras, 2003.

15. E. Santon Stokes. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius, 2001

16. A. Adaškevičienė. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo optimizavimo programa ir metodinės rekomendacijos. ─ 1996.

17. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa.

18. O. Monkevičienė., L. Palačionienė. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. ─ V., 2003.

19. A. Piliuvienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa. ─ V.: Leidybos centras, 1997.

20. A. Piliutienė, N. Dailidienė, D. Jakučiūnienė, A. Kulvietienė, D. Plytnikienė. Saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa. ─ V., 1997.

21. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2006.

22. Universaliosios sveikatos ugdymo bei rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa. ─ V., 2000.

23. O. Verseckienė, F. Marcinkas ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės. ─ 1995.

24. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams

---

PRITARTA
Šiaulių r. Kairių lopšelio-darželio „Spindulėlis" tarybos
2015 m. rugsėjo 17 d. posėdžio nutarimu
protokoliniu nutarimu (protokolas Nr. 3)